

חינוך לחיים

פרשת חיי שרה

כשהגיעה רבקה אימנו לשאוב מים מהבאר, המים עלו לקראתה. ותדר העינה ותמלא כדה ותעל" אומרים חז"ל: כל הנשים יורדות - וממלאות מן העין, וזו כיוון שראו אותה המים מיד עלו. אמר לה הקב"ה: את סימן ברכה לבניך. מהיכן למדו חז"ל שהמים עלו לקראתה? אומר הרמב"ן: חז"ל דקדקו מלשון הפס': "ותמלא כדה ותעל" שלא נאמר "ותשאב ותמלא". ומוסיף הרמב"ן שהנס הזה - נעשה רק בפעם הראשונה, כי בפעם השניה כתוב "ותשאב". וצריך להבין: מדוע נעשה לרבקה הנס רק בפעם הראשונה? אם היא הייתה ראויה לנס בגלל צדקותה גם בפעם השניה היו צריכים - המים לעלות לקראתה? ביאר ר' זלמן סורוצקין זצ"ל: "ושמעתי דבר נאה, שבפעם הראשונה הלכה רבקה לשאוב מים לביתה, ומכיוון שהייתה צדקת עלו המים לקראתה שלא תטרח בשאיבה. אבל אח"כ שאבה מים לשם גמילות חסד, וכלל יש בידינו 'לפום צערא אגרא'. לכן לא עלו אז המים לקראתה, כדי שתטרח ותתאמץ יותר ויותר, ויהיה שכרה כפול ומכופל".

כתוב במדרש: אמר הקב"ה: "עיניים שיש בך, יש בתוכן לבן ושחור, ואין אתה רואה מתוך הלבן, אלא מתוך השחור". מה כוונת המדרש? אומר ה"שפתי צדיק" - אילו לא ידענו היינו אומרים בבטחה שהראיה מתבצעת דרך החלק הלבן שבעין, שהרי הלבן מסמל את האור. והנה האמת היא שראיית האדם מתבצעת דווקא באמצעות האישון השחור. וכתב שיש בכך רמז נפלא בעבודת ה' העיקר אינו ריבוי התורה והמצוות, שהם - המסמלים לבן ואור... אלא דווקא החושך הוא החביב בעיני הקב"ה! דווקא המאמץ והיגיעה המתבטאים בכך שאדם "משחיר" עצמו על דברי התורה והמצוות דווקא באלו הקב"ה חפץ. וברוח זו ביאר הרבי מקוצק את המשנה במסכת אבות: "כל המקיים את התורה מעוני, סופו לקיימה מעושר". אמר הרבי מקוצק זצ"ל: מי שמקיים ולומד את התורה מתוך עמל ויגיעה למרות - שהוא במצב של עניות הדעת, סופו לקיים את התורה ברוב עושר וכבוד. הדבקות במטרה למרות החשיכה שמסביב, דווקא היא המזכה את האדם להתקרב לעבודתו של מקום, ובסופו של דבר עוד תזרח שמשו ונרו יאיר. כתב הסטייפלר זצ"ל: אמרו חז"ל במסכת ע"ז: "אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו". הקב"ה אינו דורש מהאדם יותר מיכולתו. וזה התלמיד קשה ההבנה שיעג ומצא כדי מידתו, כבר השלים חוקו, והוא חביב כהגאון הגדול אשר השלים חוקו כפי יכולתו. שכן שנינו: "אחד המרבה ואחד הממעיט, ובלבד שיכוון ליבו לשמים". וממשיך הסטייפלר וכותב: "ובצד אחד הוא חביב יותר מהבעל כישרון הגדול שמצליח הרבה בתורה, כי לגבי הבעל כישרון הרי לימוד התורה הוא אצלו לעונג נפשי, ואצל זה הוא בגדר הקרבה ונשיאת עול כבד, ולמדנו במשנה ש"לפום צערא אגרא". ישנם תלמידים שמתאמצים, משקיעים, ועדיין מתקשים מאוד בלימודם. אנחנו צריכים לעודד אותם ולומר להם כי על כל פיסת עמל, ועל כל שביב מאמץ הם יקבלו שכר. וככל שקשה יותר השכר גדול יותר! השכר לא נמדד לפי רוחב הידיעה, אלא לפי עוצמת היגיעה. השכר ללומדי תורה ניתן על כל אותן שעות של עמל ויגיעה, ולא לפי התפוקה שהשיגו שאותן שעות. וכפי שביטאו זאת גדולי ישראל: "בשמים לא סופרים דפים סופרים שעות". והדברים חשובים במיוחד בדור שלנו שרגילים לקבל תוצאות מיידיות בכל תחום... המחנכים, ההורים וגם הילדים רוצים לראות תוצאות מיידיות, ולשם כך מודדים לפי מבחנים, הספקים וכמות הידע. מדברי רבותינו נלמד כי אין זו הדרך הנכונה, אלא עלינו - להתחשב במאמץ ובעמל. להעריך את ההשקעה והיגיעה לומר - לילד שאנחנו מעריכים את המאמץ וההשקעה שלו. לדרוש מאמץ ולא כמות ידע או ציונים גבוהים... ילד שקיבל ציון נמוך במבחן אבל השקיע והתאמץ צריך לקבל מחמאות על כך - אפשר גם להוסיף נקודות בציון ולהדגיש שזאת תוספת בגלל ההשקעה והמאמץ. כי ציון צריך להיות גם על המאמץ והעמל ולא רק על הידיעה.

מספר במתק לשונו הרב קובלסקי - על אם הדרך המובילה ללומדה, נראה משתרך נער כחוש וצעיר, נמוך קומה ולבוש בלוי" סחבות. אך כל אלו היו בהיפוך מוחלט לברק שריצד בעינו, למבטו הנוצץ, לדבקות שנשבה מכל צעד שלו... כשראה בצד הדרך את השלט המרופט 'לומדה', גאה לבו בהתרגשות. הנה, לכאן קיווה להגיע, כאן ביקש למושב לו. ביקש לגלות למקום תורה, לישיבה שחכמים וגאונים לומדים בה ונלחמים כאריות במלחמתה של תורה. נכון, הוא צעיר מרוב בני הישיבה - שכן הוא בן 14 בלבד, הוא משוכנע שאינו בעל יכולת כמוהם, אך הוא כל כך רוצה... כל כך שואף... כשיצא לדרך, יצא לבד, לא זכה לליווי מאביו או מאמו, אותם כבר ליווה בדרכם האחרונה. בעשר אצבעותיו ארז את מיטלטליו, לבדו צרר את צרורו הקטן, בלי עזרת אב דואג או אם אוהבת. כשנכנס לישיבה וראה את ההיכל הבוהק בעמל התורה המה לבו בקרבו. עד מהרה מצא מקום להניח את - חפציו, נטל את הגמרא הגדולה, ובחדוה שאין דומה לה הסתער על הסוגיא. יום ועוד יום חולף, הנער עולה ומתעלה, ואין מאושר ממנו... אלא שברבות הימים, הלך המאמץ והכבד. הן בסך הכל הוא בן 14, ילד של ממש. וכאן בישיבה הוא נכנס להיכלם של - גדולים וענקים ממנו בשנים ובחכמה, וזה דרש ממנו מאמץ עילאי. בנוסף, אין פרושה אחת בלתי לזכרו האישיות, ומהיכן ויחה? כל יום נוסף, חש הנער כי כוחותיו הולכים וכלים, הוא לא מסוגל יותר. בצער רב כבר החל להטילים עם העובדה כי למרות שכה רצה ושאל לגדול בתורה בהיכלה של ישיבת לומדה, כנראה זה לא מתאים לילד צעיר ובודד, יתום וגלמוד, כמוהו. ואז הגיע רגע התמודדות קריטי במיוחד. היה זה ביום רביעי, היום הקבוע בו מגיעה הרכבת ללומדה, ומביאה עימה עשרות חבילות אישיות ששלחו הורים לבניהם הלומדים בישיבה. באותו יום היה הנער מביט בתלמידים המקבלים את החבילות בקנאה בלתי מוסתרת. כל בחורי הישיבה, זה בא בחבילתו וזה בא בצרורו, שקים ארוזים ביד אם אוהבת, או ארגזי משלוח שהודבקו בידי של אב רחום. בכל חבילה היו עוגיות ביתיות, בגדים, מכתב מרגש על הנעשה והנשמע במשפחה, וגם קצת כסף ששלחו ההורים עבור בנם יקירם העולה - ומתעלה במעלות התורה. רק אחד לא קיבל חבילה כזו. בכל יום רביעי הוחשך מעט, התאכזב מחדש למרות שלא באמת ציפה. - לנער שלנו, איש לא שלח מאומה. לא חבילה ולא בגדים, לא כסף, ובטח לא עוגה ביתית. הוריו כבר מזמן לא בין החיים, מי ישלח לו חבילה? בפנים עצבות עמד הנער והביט בחבריו הנושאים את צרורותיהם. לבו נשבר, נפשו לא עמדה בצער, בתסכול, בכאב העמוק. הוא כל כך לבד, מתמודד במאמץ איתנים להחזיק מעמד, ואפילו חבילה עלובה לא נשלחת עבורו... באותו רגע חש כי אינו יכול עוד. הוא כבר לא מסוגל. במוחו התרצצו תחושות ייאוש וחוסר אונים, הוא חש כי לא יצליח לעמוד במעמסה הנפשית הזו, ולבו חישב להישבר. ואז, רגע לפני החלטה קשה שהיתה משנה את חייו ועתידו, התאדר בגבורה לנוכח הקושי, ומינף אותו לשיחה נרגשת: 'אבא שבשמים! אתה אבא שלי. אין לי אבא ואין לי אמא, יש לי רק - אותך אבא שלי שבשמים. נכון, אין מי שיכול לשלוח לי חבילות - רק אתה יכול לשלוח לי חבילות של כוחות, של סייצתא דשמיא, - של עזרה עצומה ממך לעמוד בקושי, להתמודד עמו בגבורה. אני יודע שזו עת נסיון, שהמראות הללו של בני הישיבה מקבלי חבילות המזון כשאינו לא מקבל דבר עלולים לשבור את לבי, - לרסק את נפשי השואפת. אך אני רוצה לעמוד בנסיון הזה, ולכן אני מבקש ממך אבא יקר שבשמים, שבמקום החבילות הללו שאינני מקבל מאיש תשלח לי חבילות של סייצתא דשמיא, של גבורה - ועיזוז כח, של עוצמה אדירה ויכולת התגברות, להמשיך להחזיק מעמד בישיבה ולצמוח בתורה!' עיניו התכנסו בדמעות התרגשות, לבו רטט בהמיה. הוא חש כי הוא יצא בפני צומת דרכים, הוא עומד עתה בנסיון חייו. מצד אחד לא קל להחזיק מעמד, כילד יתום - ובודד, צעיר מחברי, נטול כל עזרה, גלמוד ואומלל. מצד שני כל - זה הוא נסיון, והוא רוצה למנף אותו לקבל עוד עזרה מאביו שבשמים, עוד סייצתא דשמיא להצליח להגשים את שאיפותיו! באותו רגע חש הנער כוחות חדשים ננסכים בו. הוא כמו פרק מעל לבו את כל יגונו וכאבו, ועתה נכנס לשערי בית המדרש בהתרגשות מחדשת - מתחיל את חייו מחדש. 'אעמוד בנסיון ויהי מה!' החליט, ומיד חש - את יד ה' לעמוד לעזרתו ולסייעו. והרגע הגדול הזה, רגע הנסיון הקשה הזה, זיכה את העם היהודי כולו בדמותו של הגאון רבי יעקב ניימן זצ"ל, מורו ורבו של אבי ז"ל, מי שהקים את ישיבת 'אור ישראל' בלידא שבבלרוס, בהוראה ישירה שקיבל מה'חפץ חיים' זצ"ל, העמיד תלמידים הרבה, וגם בשנותיו המאוחרות - כשעלה ארצה, ייסד מחדש את ישיבת 'אור ישראל' בפתח תקווה. נקל לתאר מה היה קורה אילו, חלילה, היה הרב ניימן מחליט להיכנע לנסיון. העולם היהודי היה מאבד את אחד מטובי גאונים, וישיבה חשובה בישראל לא היתה נוסדת, על תלמידיה ותלמידי תלמידיה. אך רבי יעקב בחר להילחם, להחזיק מעמד, להתאמץ. ואז הוא גילה, בדרכו הייחודית, כי ה' מסייע למתמודדי הנסיון, ומעניק להם עזרה וסייעתא דשמיא. כך גילה כי הנסיון הוא מנוף רב עוצמה, שמעניק כוחות ויכולות שלא ניתן לשער. ואת המסר הזה העולה מסיפורו האיש, המובא בספר 'אוהלי יוסף', ביקש להעביר לדורנו אנו: רבים מאיתנו מתמודדים עם קשיים. תלמידים צעירים חשים כי משא הלימודים כבד עליהם, פעמים חשים חוסר אונים, לא מוצאים חברותא או ידיד להשיח באוזניו את הלב, אולי אף בדידות צורבת. גם מבוגרים חשים קשיים בהגשמת שאיפותיהם, קשיים בריאותיים, כספיים ואחרים. אך כל אלו הם נסיונות, ונסיונות לא נועדו לחסל, אלא לחשל. לא נועדו להחליש, אלא לתת כח! הנסיון הוא רגע של מבחן, בו אבא שבשמים אומר לנו: 'קחו בני, תחזיקו מעמד, תחזיקו בי בכל הכח, ואני אתן לכם רוב כח ועוצמה להחזיק מעמד, ואעניק לכם סייצתא דשמיא עצומה להצליח באתגורכם!' הבה נפנים את המסר הזה, נצטייד בו לרגעי המבחן שלנו. לפעמים זה קשה, אבל תמיד זה מחזק. לפעמים זה עול לייאוש, אך הרבה יותר כדאי להתחזק. נתפלל לה' שיתן לנו את הכח לעמוד בנסיונות, ולזכות באושר העילאי שהוא מעניק לעומדים בנסיונותיו.

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com